

Unikátní čtyřblok známky Češskja počta

Nestává se tak často, aby byl na trhu nabízen unikát. Rarity nejrůznějšího stupně čas od času vídáme a s „pouhými“ vzácnými známkami se v posledních letech dokonce setkáváme poměrně často, ale skutečný, opravdový unikát, ten se hned tak nevidí. Na jarní aukci Profil je přitom unikátů nabízeno hned několik, a tak se alespoň na jeden z nich teď společně podíváme.

FRANTIŠEK BENEŠ

Už mnohokrát jsem se přesvědčil, že vzácné a slavné známky, ozdoby velkých sbírek, bývají ve skutečnosti mnohem méně prozkoumané, než by to člověk předpokládal. Byl to případ Heydrichova aršíku z roku 1943, o němž bylo za více než půlstoletí u nás i ve světě napsáno tolik, že by se zdálo, že už k tomu není co dodat, a přece se nám u něj podařilo vyvrátit některé tradované omyly a naopak najít dosud neznámou bohatou specializaci - počínaje deskovou vadou spolehlivě ho odlišující od známek archového vydání, přes dvojí polohu perforačního rámce po dvojí typ vzdálenosti pořadového čísla od známky (viz F. Beneš: Protektorátní aršík R. Heydrich 1943; F11/98).

Podobně je tomu s některými variantami terezínské známky z roku 1943, se sedmým typem novinového aršíku z roku 1937, se žilkovanými známkami 4 K a 10 K z roku 1919 a celou řadou dalších položek. Prostě před mimořádně vzácnými známkami - podobně jako před mimořádně krásnými ženami - pocítujeme jakýsi ostych (teď samozřejmě mluvím za muže), raději je nepokoušíme a zaměřujeme se na skromnější a dostupnější cíle. Navíc těch skutečně vzácných známek člověk za život obvykle tolik nepotká, natož aby je mohl zkoumat, nemluvě o tom, že by k tomu samozřejmě potřeboval srovnávací materiál, který je jako na potvoru v tu chvíli obvykle zcela nedostupný.

Ale když už máme to štěstí, že se s takovými slavnými známkovými krasavicemi a celebritami dostaneme do důvěrného kontaktu, když už je můžeme zkoumat a prohlížet, jak je nám líbo, a k tomu je po ruce i ten potřebný srovnávací materiál, byl by to hřích nepodělit se s ostatními o získané poznatky.

A právě o jedné takové mimořádně vzácnosti, o opravdovém unikátu - alespoň podle mých informací - chci teď napsat pár řádek. Jde o čtyřblok první známky polní pošty československého vojska (legií) v Rusku, slavné 10kopejky s přetiskem Češskja počta z roku 1918. Už sama známka je vzácná - údajně byla vydána v nákladu tisíc kusů, ale podle zkušenosti lze soudit, že dochovaný z nich byl jen zlomek. Přestože patří k raritám už přes 80 let a jejími otci byli legionáři, o nichž bylo za první republiky napsáno snad skoro všechno, je její skuteč-

ný původ zahalen mnohým tajemstvím. Tak o ní ve své a Fraňkové monografii z roku 1935 ostatně píše i zvědavý Ervin Hirsch, a my musíme přiznat, že za dalších bezmála 70 let se naše znalosti o mnoho nerozšířily.

Nevíme například, jak vlastně byla přetiskována, resp. jakou podobu a jaký počet štočků měla přetisková deska. I když u nás i v zahraničí (zejména v USA) existují specializovaní sběratelé, pilně a trpělivě shromažďující informace o všech dosud známých exemplářích, přesto se v této otázce prozatím nejeví žádný pokrok.

Už zmíněný E. Hirsch uvádí, že existují přetisky „posunuté“ (rozuměj: posunuté), ale nevyvozuje z toho žádný závěr. A tady by nám mohl pomoci náš unikátní čtyřblok - jeho druhá známka (pravá horní) má totiž přetisk posunutý výrazně níže, než jsou tři přetisky ostatní.

Další známý čtyřblok přetisků, tentokrát zkusmý tisk na žluté nezoubkované známce 1 kop (je vyobrazen v katalogu Pofis na str. 190) má pak dva levé přetisky o něco výše než dva přetisky pravé, a různý je i jejich sklon. Jiný čtyřblok stejného zkusmého tisku (ze sbírky známého pražského sběratele) má zase všechny čtyři přetisky zhruba ve stejné výši vůči obrazu známek. Přepážkové archy původních známek (bez přetisku) přitom obsahovaly 25 známek (5 x 5).

Z uvedených skutečností by šlo odhadovat, že přetisk nebyl zhotoven jednotlivým štočkem ani deskou obsahující 25 přetisků. Protože v rámci 4bloků nacházíme jak jednotlivý posun, tak i posun dvou přetisků nad sebou, nemohly být přetisky prováděny deskou ve tvaru pásky nebo bloku o 5 polích vedle sebe - mu-

sely být nutně menší. A jak malé přitom mohly být? Číslo 5 je dělitelné pouze samo sebou a jedničkou, a pokud nešlo o jednotlivý štoček ani o pětipásku či blok s pěti známkami vedle sebe, zbývá jako pravděpodobná podoba přetiskové desky buď o 2 polích vedle sebe (jako na desce se známkou Lvíčci), nebo o 4 polích ve tvaru čtverce. Potom by náš unikátní 10kopejkový čtyřblok mohl pocházet ze středu takového soutisku 4bloků přetisků, což by šlo možná ověřit podle případných deskových vad na původní známce (této skutečnosti si povšiml např. významný sběratel této známky J. Majer z Prahy). A co se stalo s přebývajícimi řadami přetisků, které by se už na původní arch nemohly vejít? Nejspíš byly otištěny na jeho okraje (pravý a dolní), které pak byly odtrženy nebo odříznuty (známky s okraji nejsou známy).

Jde samozřejmě o pouhou dedukci a hypotézu, u níž je dokonce možné, že se ji nikdy nemusí podařit potvrdit či vyvrátit.

Sám 4blok nám však poskytl další zajímavé vodítko, tentokrát napomáhající k rozeznání pravosti přetisků. Při jeho studiu jsem si totiž povšiml charakteristického obloukovitého

ztenčení vnitřního okraje levé svislé nožky písmene Š (třetí písmeno v horní řádce), které jsem pak dohledal na všech 16 známkách a zkusmých tiscích, které jsem měl k dispozici. Jde o tak výrazný znak, že je dokonce vidět i na reprodukcích (např. v katalogu Pofis).

Spolu s vyštípnutím v pravé části dolní hrany stejného písmene (někdy je zalité barvou), dále s vyštípnutím v písmenu T, už dříve popsáným, a charakteristickými nedotisky v okrajích některých písmen tvoří skupinu znaků, které by měly umožnit spolehlivě určit pravost přetisku nejen znalcům, ale i dalším badatelům.

Na tomto místě je však třeba upozornit na existenci hojně rozšířených padělků přetisků, zhotovených reprodukováním přetisků pravých. I ony mají tedy náznak těchto znaků - ovšem ve srovnání s pravými přetisky jsou provedeny hrubě a nedokonale, takže pro zkušenějšího sběratele by neměl být problém je snadno identifikovat.

Nakonec ještě několik slov k unikátnosti čtyřbloku, v článku už několikrát zmíněné. Zpočátku jistě nebyl sám a mezi sběrateli se traduje, že například jeden takový roztrhal znalec Z. Kvasnička někdy v sedmdesátých letech a známky z něj prodal jednotlivým sběratelům. Jestli je to pravda, nevím. Rozhodně však mohu prohlásit, že jiný čtyřblok než ten nyní nabízený v aukci Profil, jsem na vlastní oči dosud neviděl. Ten, kdo jej koupí, tedy získá nádhernou součást exponátu, která jej rázem odliší od všech dalších sbírek na celém světě. ■

